

Årsrapport 2017

Hamar bispedømme

DEN NORSKE KIRKE

Bilde på fremsiden er tatt ved 100-årsjubileet for samenes første landsmøte som ble markert i Elgå 2.-4. juni 2017.

Foto: Privat

INNHold

DEL I. LEDERS BERETNING	1
DEL II. INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	3
DEL III. ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER -	5
A. SAMLET VURDERING AV RESULTATER, MÅLOPPNÅELSE OG RESSURSBRUK	5
B. RESULTATER OG MÅLOPPNÅELSE 2017	6
B.1 GUDSTJENESTELIVET BLOMSTRER	7
B. 2 DÅP OG TROSOPPLÆRING	11
B.3 KIRKE OG SAMFUNN	14
B.4 REKRUTTERING	16
C. OPPDRAG I TILDELINGSBREV 2017	22
C.1. SAMARBEID KIRKE/SKOLE	22
C.2. BARNE- OG UNGDOMSARBEIDET I MENIGHETENE	23
D. BISKOPENS VIRKSOMHET	24
DEL IV. STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN	26
A. HMS/ARBEIDSMILJØ	26
B. LIKESTILLING	27
C. VURDERING AV MISLIGHETSRISIKO	28
DEL V. VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER	29
DEL VI. ÅRSREGNSKAPET	30

Del I. Leders beretning

En overordnet vurdering av måloppnåelse og resultater må gjøres ut fra de rammefaktorene som påvirket driften i bispedømmet. Et høyt innsparingsbehov og en høy sykemeldingsprosent har i 2017 gjort det krevende å nå målene som er satt. Når det til tross for store utfordringer er stabilitet og god måloppnåelse på flere områder er vi tilfreds. Ansatte og frivillige har bidratt mye for å møte utfordringene i 2017.

Menigheter med godkjente planer i trosopplæring har økt med 77 % i 2017. Nå har samtlige 163 menigheter fått godkjent sine planer. Nedgang i oppslutningen om trosopplæringstiltakene må ses i lys av at sammenligningsgrunnlaget med 2016 er endret. Konfirmasjonsprosenten i bispedømmet holder seg sterk på 85 %. Selv om antall døpte fortsetter å gå ned, registrerer vi at andel døpte av medlemmer og tilhørige har stabilisert seg på 84 % de siste årene. Det er likevel grunn til å holde et vedvarende fokus på dåp. Trosopplæringsreformen setter krav til samhandling og eierskap blant både ansatte, råd og frivillige i menighetene.

Bispedømmet har hatt stort fokus på å følge opp ulike prosesser i menighetene for å legge best mulig til rette for nye måter å arbeide sammen på. I samarbeid med styret for kirkevergelaget har biskop og bispedømmeråd laget ressursheftet «I Hamar bispedømme tar kirken samarbeid på alvor» for å styrke samhandling på tvers av profesjoner og arbeidsgiverlinjer. Heftet viser til gode prosesser, systemer og rutiner for samarbeid inkludert forutsigbare og planlagte møtepunkter med god kvalitet. Prostene vil i 2018 følge opp anbefalingene i heftet sammen med kirkevergene. Godt samarbeid mellom de to arbeidsgiverlinjene er avgjørende for å styrke samhandling mellom ansatte lokalt. God samhandling vil øke kvaliteten på tjenestene i menighetene, og dermed også økt måloppnåelse.

Samlet antall gudstjenester går ned, men nivået ligger likevel 259 over ny gudstjenesteforordning som gjelder fra 1.1.2018. Antall gudstjenestedeltakere og gudstjenester på søn- og helligdager går også ned. Vi er ikke tilfreds med nedgangen, men ser den i sammenheng med 100 færre dåpshandlinger, færre skole- og barnehagegudstjenester og høyt sykefravær.

Hamar bispedømme lyste ut 18 stillinger i 2017 mot 33 i 2016. Dette er et mer normalt nivå sammenlignet med tidligere år. Ved utgangen av 2017 har bispedømmet 14 prester med utenlandsk opprinnelse. Andelen islandske prester er endret fra 10 til 8 prester. Samtidig blir det gjort målrettet arbeid blant unge som bidrar til rekruttering til kirkelige studier. Ungdomstinget samler stadig flere unge, vekker engasjement og styrker ungdomsdemokratiet. Desentralisert videreutdanningstilbud til menighetspedagog har samlet 15 ansatte i 2017 og bidratt til å styrke kompetanse og fagmiljø. Det er behov for et sterkere fokus på rekruttering lokalt og på samspill mellom arbeidet i menighetene og de aktuelle utdanningsinstitusjonene.

Sykefraværet har gått ned med 1 prosentpoeng til 6 %. Det høye fraværet skyldes enkelte lengre sykemeldinger. Det er sannsynlig at det høye sykefraværet har hatt konsekvenser for måloppnåelsen på enkelte områder til virksomheten.

Økonomistyringen er under kontroll, og regnskapet viser et merforbruk på 139 000 kroner. Dette resultatet er vi fornøyd med. Spesielt sett i lys av et innsparingsbehov på 9 000 000 kroner ved inngangen til 2017. Bispedømmerådet har tatt tidlig grep, og redusert kostnadene gjennom en omstillingsprosessen og et stramt økonomireglement med lengre vakanser. Bispedømmerådet vedtok en reduksjon på 9 årsverk fordelt på 12 stillinger. 5 av årsverkene er redusert i 2017. Det har vært en krevende prosess, men dialogen mellom arbeidsgiver og tillitsvalgte har vært preget av forståelse og tillit. Betydelig innsats blant både prestene og administrasjonen har gjort omstillingen

mulig. Omstillingsprosessen fortsetter i 2018 med fokus på å optimalisere utnyttelsen av de samlede ressursene.

Samtidig som vi er fornøyd med å gjenopprette økonomisk balanse er vi bekymret for hvilken effekt reduksjonene vil ha for bispedømmets samlede tjenestetilbud og oppslutningen om folkekirken.

1. januar 2017 ble Den norske kirke opprettet som eget rettssubjekt og skilt fra staten. Forvaltningsreformen innebar overgang til en rekke nye systemer, avtaler og ordninger. Reformen har gitt flere utfordringer. Disse har blitt møtt med stor innsats i administrasjonen slik at prestene og menighetene ikke har merket så mye til overgangen.

Grunnlovens §2 og §16 slår fast at vi beholder kontinuiteten med tiden før skillet. Oppslutningen om kirken i bispedømmet viser at folk fortsatt har forventning til at kirken skal være der for dem. I en undersøkelse fra 2015 utført av Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi), skårer Den norske kirke høyt når folks tilfredshet med kirkens tjenester måles. Folk er mest fornøyd med kirken ved begravelser, dåp, konfirmasjon og vielser. Det er her kirken møter bredden i befolkningen. Folk opplever at kirkens ansatte behandler dem med respekt, er imøtekommende, lytter og gir støtte. Dette lover godt for kirken som skal forbli Norges folkekirke!

De endrede relasjonene til staten har ikke påvirket folks relasjon til kirken i Hamar bispedømme. Oppslutning om dåp, konfirmasjon, vigslar og begravelser følger samme stabile utvikling som vi har observert senere år. Og som følge av at Kirkemøtet i januar åpnet opp for likekjønnet vigsel, har 17 likekjønnede par blitt viet i bispedømmet. Medlemstallet holder seg også stabilt på 311 051 med 814 utmeldinger og 136 innmeldinger i løpet av 2017.

Vi vil takke alle medarbeidere og frivillige i Hamar bispedømme som hver på sin måte har bidratt til at kirken oppleves som åpen og relevant for innbyggerne i våre to fylker.

Solveig Fiske
biskop

Gunhild Tomter Alstad
bispedømmerådsleder

Del II. Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Hamar bispedømme var inntil 1. januar 2017 en statlig virksomhet underordnet Kulturdepartementet. Fra 2017 er bispedømmet en del av det fristilte selvstendige rettssubjektet Den norske kirke (Dnk).

Hamar bispedømme ble opprettet i nyere tid i 1864 og er ett av 11 bispedømmer i Norge. Bispedømmerådet har 10 medlemmer, inkludert biskopen. Bispedømmerådet i Hamar utgjør sammen med de andre bispedømmerådene kirkens høyeste valgte organ - Kirkemøtet. Landets biskoper danner i fellesskap Bispemøtet.

Bispedømmet blir ledet av to organer, biskopen og bispedømmerådet. Disse organene har felles administrasjon.

Biskopens og bispedømmerådets myndighet og ansvarsområde følger blant annet av Kirkeloven, Gravferdsloven, Tjenesteordning for biskop, retningslinjer og reglementer fastsatt av Kirkemøtet og tildelingsbrev fra Kirkerådet.

Bispedømmerådet skal rette sin oppmerksomhet mot alt som kan bli gjort for å vekke og nære det kristelige liv i menighetene. Rådet skal også fremme samarbeid mellom de enkelte menighetsråd og andre lokale arbeidsgrupper innen bispedømmet. Bispedømmerådet fordeler tilskudd til trosopplæring og særskilte stillinger innen kirkelig undervisning og diakoni. Bispedømmerådet kan opprette og nedlegge stillinger innenfor sin tildelte ressursramme. Bispedømmerådet tilsetter proster, menighetsprester, prostiprester, studentprester, fengselsprester og bispedømmets administrasjon. Biskopen leder prestetjenesten og har tilsynsansvar med menighetene og ansatte.

Bispedømmerådet og biskopen har lagt til grunn de mål og føringer som er gitt av regjering og Storting, Kirkemøtet og Kirkerådet. Visjonsdokumentet og virksomhetsplanen for Hamar bispedømme ligger også til grunn for virksomhet og aktiviteter. Hamar bispedømme har følgende strategi for sitt arbeid:

- Vi vil at gudstjenester og kirkelige handlinger skal gi fellesskap, håp og tro.
- Vi vil vise omsorg og solidaritet.
- Vi vil gi barn og unge tilhørighet til kirken.
- Vi vil bidra til å skape gode og trygge lokalsamfunn.

I Hamar bispedømme er det 163 sokn med tilhørende menighetsråd. Det er 48 kommuner, med 47 tilhørende kirkelige fellesråd. Bispedømmet har nært samarbeid med frivillige, kristelige organisasjoner og har et formelt samarbeid med misjonsorganisasjonene gjennom Samarbeidsråd for menighet og misjon (SMM).

I Hamar bispedømme er det ti prostier som hver for seg er tjenesteområde for prestene. De øvrige ansatte i den lokale kirke har i hovedsak fellesrådene som arbeidsgiver. Hamar bispedømme har 107 faste preste- og prostestillinger. Det er 13,1 årsverk i bispedømmets administrasjon.

Hamar bispedømme er geografisk sammenfallende med fylkene Hedmark og Oppland, som tilsammen har drøyt 386 000 innbyggere. I Hamar bispedømme er over 80 % av befolkningen medlemmer i Den norske kirke. Dette er de blant de høyeste andelene i landet.

Tabell 1: Oversikt over prostiene i bispedømmet

Prosti	Medlemmer og tilhørige 31.12.2017	Antall innbyggere 1.10.2017	Antall utmeldinger 2017	Antall innmeldinger i 2017	Antall medlemmer og tilhørige i % av folketallet 31.12.2015	Antall medlemmer og tilhørige i % av folketallet 31.12.2016	Antall medlemmer og tilhørige i % av folketallet 31.12.2017
Hamar domprosti	44 557	59 017	132	19	77,6 %	76,3 %	75,5 %
Ringsaker	27 969	34 057	65	16	83,7 %	82,7 %	82,1 %
Solør, Vinger og Odal	43 633	52 748	118	27	84,1 %	83,5 %	82,7 %
Sør-Østerdal	28 810	35 930	88	10	81,8 %	80,8 %	80,2 %
Nord-Østerdal	12 234	14 979	34	6	83,5 %	82,5 %	81,7 %
Nord-Gudbrandsdal	21 057	24 443	41	11	87,1 %	86,6 %	86,1 %
Sør-Gudbrandsdal	36 690	46 762	101	19	80,4 %	79,1 %	78,5 %
Toten	47 051	58 712	130	11	81,9 %	80,8 %	80,1 %
Hadeland og Land	34 399	42 022	72	14	83,8 %	82,7 %	81,9 %
Valdres	14 651	17 789	33	3	84,0 %	83,3 %	82,4 %
Sum Hamar bispedømme	311 051	386 459	814	136	82,2 %	81,2 %	80,5 %

Tabell 2: Utvalgte volumtall*

Volumtall for bispedømmet *	2013	2014	2015	2016	2017
Antall dåpshandlinger	2 780	2 651	2 600	2 481	2 325
Antall konfirmerte	3 431	3 470	3 299	3 060	2 987
Antall kirkelige vigslar	722	691	693	658	635
Antall kirkelige gravferder	4 003	3 852	3 800	3 861	3 766
Antall gudstjenester totalt	5 947	5 894	5 823	5 944	5 818
Samlet antall gudstjenestedeltakere	446 382	440 713	436 939	423 027	407 528

* Tallmateriale fra SSBs årsstatistikk

Tabell 3: Nøkkeltall for årsregnskapet

	2013	2014	2015	2016	2017
Antall årsverk	126,5	124,7	129,9	126,4	117,4
herav i prestatjeneste	111,0	108,9	115,2	112,7	104,3
Samlet tildeling budsjetgruppe 1A	93 484 000	96 291 000	101 000 000	104 216 000	118 310 000*
Utnyttelsesgrad budsjetgruppe 1A	102,9 %	100,9 %	101,2 %	100,6 %	100,1 %
Driftsutgifter	96 182 976	97 171 209	102 163 202	104 884 182	118 449 000*
Lønnsandel av driftsutgifter	89,3 %	86,9 %	88,4 %	90,9 %	93,7 %*
Andel lønn brukt i prestatjenesten	79,4 %	88,3 %	89,0 %	89,6 %	90,2 %*
Lønnsutgifter pr årsverk	678 983	677 529	695 522	754 269	945 684*

*Inklusive pensjonsutgifter

Del III. Årets aktiviteter og resultater

A. Samlet vurdering av resultater, måloppnåelse og ressursbruk

Hovedmål: Staten skal understøtte Den norske kirke som folkekirke i samsvar med Grunnloven § 16.

Antall gudstjenester totalt går ned med 96 (1,6 %) til 5847 gudstjenester fra 2016 til 2017. Vi er fornøyd med at antall gudstjenester nærmer seg ny forordning på 5 588 gudstjenester. Vi er ikke fornøyd med en samlet nedgang på 16 208 (3,8 %) gudstjenestedeltakere. Bispedømmet har nådd målet med å opprettholde gudstjenestetilbudet, mens målet med å øke oppslutningen om gudstjenestene ikke er nådd. Noe av årsaken til færre gudstjenestedeltakere er færre dåp og færre barnehage- og skolegudstjenester i 2017.

Hamar har en uendret andel på 84 % døpte av medlemmer og tilhørige de siste fire årene. Vi har ikke nådd resultatmålet om å øke oppslutningen om dåp, men er glade for at nedgangen de senere årene har opphørt. Dåp står fortsatt sterkt i Hamar bispedømme. Det samme er tilfelle for konfirmasjon selv om konfirmasjonsprosenten av døpte 15-åringer går ned fra 85 % i 2016 til 84 %. Vi er ikke fornøyd med at vi ikke når målet om å holde konfirmasjonsprosenten oppe.

Antall sokn med godkjente trosopplæringsplaner har økt fra 92 til 163 slik at alle sokn nå har godkjente planer. 9 092 barn deltok i syv av breddetiltakene i trosopplæringen i 2017. Dette er 44 % av barna i målgruppen i 163 sokn, en nedgang fra 50 % i 92 sokn i 2016. Det er tidlig å konkludere om dette innebærer en reel nedgang ettersom flere sokn er med i sammenligningsgrunnlaget i 2017.

Antall sokn med diakonal betjening er uendret, mens antall sokn med diakoniplan har økt fra 73 i 2016 til 88 i 2017. Antall menigheter med misjonsavtaler har økt med 2 til 108. Målene med å øke antallet på disse områdene er dermed nådd. Vi er fornøyd med dette, men ser samtidig sammenheng mellom manglende utvikling over tid og sykemeldinger ved bispedømmekontoret. At antall «Grønne menigheter» går ned med 5 fra 2016 viser behov for en styrket satsing på dette området. Vi er tilfreds med at menighetene er involvert i 22 integreringstiltak i forlengelse av prosjektet «Det gode møtet», med mål om å skape møtepunkt mellom flyktninger og lokalbefolkningen.

Antall konserter og kulturarrangement i kirkens egen regi økte fra 819 i 2016 til 829 i 2017. Antall besøkende gikk opp fra 57 301 til 61 536, en økning på 7 %. Totalt antall besøkende til egne og andres arrangement i kirken gikk også opp med 7 %. Vi er fornøyd med denne utviklingen, og for å ha nådd målet om at kirken gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk.

Hamar bispedømme har i 2017 gjennomført en omstillingsprosess for å opprette økonomisk balanse mellom tildeling og ordinært driftsnivå. Omstillingsbehovet tilsvarte en reduksjon på 9 årsverk. Av disse er 5 årsverk redusert i 2017. Gode prosesser mellom arbeidsgiver og tillitsvalgte har gjort en krevende omstilling mindre vanskelig. Et stramt økonomireglement har sammen med disse tiltakene bidratt til et lite merforbruk i 2017 på kr 139 000 eller 0,1 % av netto tildeling. Vi er fornøyd med å oppnå balanse i økonomien.

Vi er fornøyd med at sykefraværet er redusert med 1 prosentpoeng fra 7 % i 2016 til 6 % i 2017. Det fortsatt høye sykefraværet skyldes flere lengre sykemeldinger.

Vi vurderer at bispedømmets ressursbruk har vært effektiv i 2017, både med tanke på utnyttelse av kapasiteten i presteskaper, arbeidsfordeling i administrasjonen og økonomiforvaltningen.

B. Resultater og måloppnåelse 2017

Tabell 4: Måloppnåelse

Strategiske mål	Resultatmål	Resultat	
Gudstjenestelivet blomstrer	Oppslutningen om gudstjenestene øker	Deltakelse redusert med 3,8 %	↓
	Gudstjenestetilbudet holdes oppe	Redusert med 1,6 %	↓
	Flere velger kirkelig vigsel	Antall har gått ned 4% Andel har økt (2014-16) 1 prosentpoeng	↑
	Oppslutningen om kirkelig gravferd holdes oppe	Andel har økt (2014-16) 1 prosentpoeng	↑
	Kirken gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk	Antall arrangement økt med 4% Deltakerantall økt med 7 %	↑
	Flere menigheter inkluderer samisk språk i gudstjenestelivet	Sokn med gudstjenester med samisk innslag redusert fra 4 til 3.	↓
Flere søker dåp og trosopplæring	Oppslutningen om dåp øker	Stabilt på 84 %	→
	Omfanget i trosopplæringstilbudet øker	76,5% timer gjennomført mot 77% i 2016	↓
	Oppslutningen om trosopplæringstiltakene øker	44% av mulige deltakere mot 50% i 2016	↓
	Oppslutningen om konfirmasjon holdes oppe	85% mot 86% i 2016	↓
Folkekirken engasjerer seg i samfunnet	Flere menigheter utvikler plan for diakoni	Antall menigheter med diakoniplan økt fra 73 til 88	↑
	Flere menigheter blir Grønn menighet	Fem færre grønne menigheter registrert	↓
	Flere menigheter er engasjert for misjon	Antall misjonsavtaler økt fra 106 til 108, dvs. 1 %	↑
	Kirken blir mer tilgjengelig på internett	Facebook: Antall følgere økt fra 400 til 523 i 2017	↑
		Besøk på nettside – reduksjon på 17 %	↓
Flere får lyst til å jobbe i kirka	Rekrutteringen til vigslede stillinger styrkes	Vigslinger totalt økt fra 3 til 4 Prestevigslinger stabilt på 3	↑
	Flere engasjeres i frivillig tjeneste i kirka	Reduksjon på 4 %	↓
Skole/barnehage/kirke	Oppslutning om barnehagegudstjenester øker	Nedgang på 12 %	↓
	Oppslutning om skolegudstjenester øker	Nedgang på 5 %	↓

B.1 Gudstjenestelivet blomstrer

B.1.1 Oppslutningen om gudstjenesten øker

Resultatmål: Oppslutningen om gudstjenesten øker

Tabell 5: Gudstjenestedeltakelse søn- og helligdager - og totalt

Prostier	Gudstjenestedeltakelse søn- og helligdag				Gudstjenestedeltakelse totalt			
	Gj snitt 2012-2016	2016	2017	Endring 2016-17	Gj snitt 2012-16	2016	2017	Endring 2016-2017
Hamar	40241	38144	37002	-1142	53022	55229	50731	-4498
Solør, Vinger og Odal	42862	41537	40284	-1253	57757	51408	48030	-3378
Sør-Østerdal	34451	34844	33079	-1765	43612	43903	41736	-2167
Nord-Østerdal	17293	16266	15228	-1038	21218	20075	19128	-947
Nord- Gudbrandsdal	26813	22458	23489	1031	36024	32513	30573	-1940
Sør- Gudbrandsdal	42392	36000	34707	-1293	50797	42639	44232	1593
Toten	54415	51506	46405	-5101	97100	63911	58937	-4974
Hadeland og Land	40877	39135	40212	1077	79081	46769	48288	1519
Valdres	26642	25523	24472	-1051	31462	31143	29409	-1734
Ringsaker	27703	28209	28020	189	36100	36239	36560	-321
Sum - Hamar Bispedømme	353690	333622	322898	-10724	441952	423829	407624	-16208

Det totale antallet deltakere ved gudstjenester i Hamar bispedømme i 2017 var 407 624, en nedgang på 3,8 % fra 2016. Resultatmålet er dermed ikke nådd i 2017. En stor del av nedgangen gjelder gudstjenester på søn- og helligdag, hvor deltakelsen går ned 3,2 %. Samtidig er det, i motsetning til i 2016, også en stor nedgang i gudstjenester utenom søn- og helligdag, nærmere bestemt 6,1 %.

To prostier har en økning i 2017: Sør-Gudbrandsdal (3,7 %) og Hadeland og Land (3,2 %). Av disse var det bare Sør-Gudbrandsdal prosti som i tillegg hadde en økning (2,5 %) i totalt antall gudstjenester. Det er verdt å merke seg at det er gudstjenester utenom søn- og helligdager som gir prostiet en økning i antall deltakere, da det også her er en nedgang på gudstjenester holdt på søn- og helligdager (3,6 %). Prosten i Sør-Gudbrandsdal forklarer dette med at «2017 har vært et år med mye ledighet og sykdom blant presteskapet, og dette har ført til at vi har måttet redusere noen høymesser i enkelte sokn, men dette har blitt kompensert med andre arrangementer i kirkene som ikke krever prest, som for eksempel salmekveld».

Antall deltakere på gudstjenester på søn- og helligdager øker i Nord-Gudbrandsdal (4,6 %), Hadeland og Land (2,8 %) og Ringsaker (0,7 %), og her øker også antall gudstjenester. Å øke antall søn- og helligdagsgudstjenester ser altså ut til å ha hatt effekt på antall deltakere i disse prostiene. Imidlertid har også Hamar Domprosti, Sør-Østerdal og Valdres økt antall gudstjenester på søn- og helligdager, men her går antall deltakere ned. Domprosten skriver i sin årsrapport det som altså gjelder flere prostier: «Økt tilgjengelighet tilsier tydeligvis ikke automatisk økt tilslutning». I Toten prosti er det en forholdsvis stor nedgang i totalt antall gudstjenester samtidig som antall deltakere går ned 7,8 %.

dette prostiet er det grunn til å anta at reduksjonen av antall gudstjenester har hatt direkte innvirkning på gudstjenestedeltakelsen.

Den største totale nedgangen i tillegg til Toten prosti er i Solør, Vinger og Odal prosti (6,6 %) og Hamar Domprosti (8,1 %). Det meldes om en feiltelling i Vang sokn for 2016, så det er mulig den reelle nedgangen er mindre enn det som er rapportert. Det er en moderat nedgang i Nord-Gudbrandsdal (6,3 %), Sør-Østerdal (4,9 %) og Valdres (5,6 %).

Skole- og barnehagegudstjenester har svakere oppslutning enn i 2016. Gjennomsnittlig antall deltakere på skolegudstjenester går ned 7,6 %, og gjennomsnittlig antall deltakere på barnehagegudstjenester går ned 7,3 %. Men som prosten i Sør-Østerdal skriver: «*Oppslutningen i antall elever er synkende på grunn av synkende barnetall ved skolene.*» Framover vil vi jobbe for at flere barnehager og skoler tilbyr skolegudstjenester.

Det er størst nedgang i antall deltakere på gudstjenester holdt på søn- og helligdager. Dette er vi ikke fornøyd med. Det er også nedgang i antall dåp (156). Hvis det regnes 30 personer i et dåpsfølge kan dette forklare en reduksjon i antall deltakere ved gudstjenester på 4700. I mange små sokn er det fraflytting og få barn og unge, noe som også innvirker på gudstjenestelivet. For folkekirken er gudstjenesten et viktig berøringspunkt mellom lokalsamfunnet og kirken, og den må derfor være et viktig fokus for systematisk arbeid med lokale årshjul for å styrke kontakten mellom kirke og lokalsamfunn i tiden fremover. Tiltakene i 2018 er å revidere lokale grunnordninger i tråd med Kirkemøtevedtak om liturgisk musikk og å bedre samarbeidet i stabene gjennom heftet «I Hamar bispedømme tar vi samarbeid på alvor».

B.1.2 Gudstjenestetilbudet holdes oppe

Resultatmål: Gudstjenestetilbudet holdes oppe

Tabell 6: Gudstjenester totalt

	Gj. snitt 2012-2016	2016	2017	Endring 2016-17	Ny forordning 01.01.2018
Hamar Domprosti	678	722	729	7	672
Solør, Vinger og Odal prosti	723	766	698	-68	708
Sør-Østerdal prosti	551	551	571	20	555
Nord-Østerdal prosti	312	312	307	-5	347
Nord-Gudbrandsdal prosti	596	546	543	-3	520
Sør-Gudbrandsdal prosti	796	784	804	20	631
Toten prosti	764	747	686	-61	725
Hadeland og Land prosti	589	574	569	-5	542
Valdres prosti	538	525	544	19	497
Ringsaker prosti	413	416	396	-20	391
Hamar bispedømme - sum	5960	5943	5847	-96	5588

Det totale antall gudstjenester i Hamar bispedømme i 2017 var 5 847, en nedgang på 96 gudstjenester fra 2016 (1,6 %). Noe av forklaringen er at Hamar biskop i 2017 fastsatte ny gudstjenesteforordning for alle sokn i Hamar bispedømme, gjeldende fra 01.01.2018. Denne senket forordningen fra 6 153 til 5 588, en nedgang på 9 %. Endringen i forordningen er resultatet av en

prosess som har involvert samtlige sokn i bispedømmet. Den totale nedgangen i antall gudstjenester for 2017 er trolig resultatet av en gradvis tilpasning til den nye forordningen. Med dette når vi ikke målet om at gudstjenestetilbudet holdes oppe, men dette er et strategisk valg gjort av Hamar biskop.

Prosten i Nord-Østerdal skriver: «Det er viktig at vi nå har fått på plass gode forordninger som vi kan holde oss til». Innfasing av ny gudstjenesteforordning vil framover gi en videre nedgang i antall gudstjenester.

Den største nedgangen var i Solør, Vinger og Odal prosti (- 68). Prosten forklarer en del av nedgangen i sin årsrapport: «... ved en ekstra gjennomgang viser det seg å være en stor feil i føringen for 2016. I Nord-Odal er alle institusjonsandakter ført inn under gudstjenester». Gudstjenesteantallet i prostiet vil dermed i 2016 være på 701, og derfor er den reelle nedgangen i 2017 kun tre gudstjenester.

Toten prosti har også en stor nedgang i 2017 (- 61) og er med dette 39 gudstjenester under ny forordning. I prostens årsrapport forklares dette blant annet med at det har vært: «... flere vakanser som har ført til et lavere antall enn vi ønsker». Presteressurser spiller en viktig rolle i å avholde de forordnede gudstjenestene, noe som fordrer at menighetene og prostiene må gjennomtenke årshjul og strategi. Dette har det i 2017 blitt satt fokus på, blant annet gjennom biskopens visitaser.

B.1.3 Vielser og B.1.4 Gravferd

Resultatmål: Flere velger kirkelig vigsel

Resultatmål: Oppslutningen om kirkelig gravferd holdes oppe

Tabell 7: Kirkelige handlinger

	2014	2015	2016	2017
Medlemmer og tilhørige	318.540	315.934	312.987	311.051
Folketall i Hedmark og Oppland	383.960	384.309	385.669	-
Prosentandel medlemmer og tilhørige	83 %	82,2 %	81,1 %	-
Kirkelige vielser	691	692	658	633
Inngåtte ekteskap i Hedmark og Oppland	1315	1353	1235	-
Prosentandel kirkelige vigsler	52,5 %	51,1 %	53,3 %	-
Kirkelig gravferd	3852	3810	3861	3769
Dødsfall i Hedmark og Oppland	4101	4024	4073	-
Prosentandel kirkelig gravferd	93,9 %	94,7%	94,8 %	-

Antall kirkelige vigsler går ned med 25 fra 2016 til 2017. Isolert sett når vi dermed ikke målet om at flere skal velge kirkelig vigsel. Samtidig er det verdt å legge merke til at selv om antall kirkelige vigsler gikk ned fra 2015 til 2016, gikk *andelen* opp 2,2 prosentpoeng. Fra 2014 til 2016 var det en positiv utvikling i andelen kirkelige vigsler i Hamar bispedømme.

Det er gledelig at det var 17 vigsler av likekjønnede par i Hamar bispedømme i 2017. Dette viser at likekjønnet vigsel var etterspurt i Hamar bispedømme. Med tanke på at disse tidligere år hadde måttet gifte seg borgerlig, er det grunn til å anta at andelen kirkelige vigsler av inngåtte ekteskap i Hamar bispedømme vil fortsette å stige fra 2016 til 2017, noe som må betraktes som måloppnåelse. Innen vi får tallet for inngåtte ekteskap i Hedmark og Oppland fra Statistisk sentralbyrå (SSB), er det samtidig ikke mulig å konkludere om utviklingen.

Antall kirkelige gravferder går ned med 92 fra 2016 til 2017. Dermed kan det se ut som om oppslutningen om kirkelig gravferd ikke holdes oppe. Samtidig har *andelen* kirkelige gravferder gått opp hvert år fra 2014 til 2016, også når *antallet* kirkelige gravferder gikk ned fra 2014 til 2015. Innen

vi får opplyst antall dødsfall i Hedmark og Oppland fra SSB er det ikke mulig å konkludere om utviklingen, men vi har på bakgrunn av de siste års utvikling grunn til å anta at oppslutningen om kirkelig gravferd holdes oppe.

Medlemstallet i bispedømmet er stabilt og har en ørliten nedgang i 2017. Det var innmeldt 136 personer, mens 814 meldte seg ut. Den øvrige reduksjonen i medlemmer skyldes dødsfall eller flytting.

Hamar bispedømme opplever at flere brudepar ønsker vigsel utenfor kirkerommene. De siste årene er flere fjellaltere vigslet i bispedømmet. Dette kan motivere par som ønsker utendørs ekteskapsinngåelse til å gjøre det i en kirkelig sammenheng. Vigsling av fjellaltere vil være et aktuelt tiltak også i 2018.

B.1.5 Kirken gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk

Resultatmål: Kirken gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk

Tabell 8: Konserter og andre kulturarrangement avholdt i kirkene i Hamar bispedømme

	Konserter, musikkandakter o.l				Andre kulturarrangement			
	Egne		Andre		Egne		Andre	
	Antall	Deltakere	Antall	Deltakere	Antall	Deltakere	Antall	Deltakere
2015	489	43 598	339	65 316	208	8 237	49	9 053
2016	595	47 010	370	65 063	224	10 291	55	6 616
2017	567	48 773	422	68 660	262	12 763	48	8 176

Det har de siste årene vært en vekst i kulturaktiviteter og deltagelse på disse i Hamar bispedømme. I 2017 er det en økning på 4 % i antall arrangementer og en vekst i antall deltakere på 7 %. Det samlede antall deltakere på kirkens egne kulturaktiviteter er 61 536, mens nærmere 140 000 totalt sett har vært på et kulturarrangement i en kirke i bispedømmet. Vi har dermed nådd målet om at kirken gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk.

Der er samtidig en nedgang i antall konserter arrangert av menighetene selv. Men antall deltakere på disse konsertene øker fra et snitt på 79 til 86. Her har tallene variert de siste årene, med 2016 som det laveste nivået. Det rapporteres om en stor økning i antall konserter arrangert av andre enn menigheten, fra 370 i 2016 til 422 i 2017. Det er også 15 % flere menigheter som sier at kirken er brukt til eksterne konserter.

Det er grunn til å se på rutinene for rapporteringen, og kulturtallene fra menighetenes årsstatistikk vil derfor bli kvalitetssikret sammen med kirkemusikerne i bispedømmet. Målet er at en slik bevisstgjøring av aktiviteten i de ulike menighetene skal føre til økt aktivitet på sikt. Framover vil vi jobbe tettere med proster og kirkemusikere for å få en videre økning i kulturaktiviteter i menighetene.

B.1.6 Flere menigheter inkluderer samisk språk i gudstjenestelivet

Det er 3 sokn i Hamar bispedømme som har hatt gudstjenester med samiske innslag i 2017, mot 4 i 2016. Det rapporteres om 3 avholdte samiske gudstjenester i bispedømmet i 2017, mot 5 i 2016. Det er ett sokn som har formalisert bruk av samisk i hovedgudstjenesten i 2017, mot fem i 2016. Samme tall gjelder for sokn med innarbeidet samisk språk i den lokale trosopplæringen.

Elgå menighet i Sør-Østerdal prosti inkluderer samisk språk i noen gudstjenester i enkelte ledd. Øye i Vang har markert samefolkets dag i 12 år.

Totalt sett er resultatmålet om flere menigheter med samisk språk i gudstjenestelivet ikke nådd. Det må kartlegges nærmere hvorfor denne nedgangen fant sted i 2017.

B. 2 Dåp og trosopplæring

Mål: Flere søker dåp og trosopplæring

B.2.1 Dåp

Resultatmål: Oppslutningen om dåp øker

I Hamar bispedømme er dåpsprosenten stabil på 84 % de siste fire årene selv om antall døpte går ned fra 2304 til 2170 siste året. Det er rimelig å tolke dette som et uttrykk for at folkekirken står sterkt i bispedømmet. Vi har samtidig ikke nådd målet om at oppslutningen om dåp skal øke. Prosten i Ringsaker skriver: «De fleste som tilhører kirken, døver barna sine, men dåpsprosenten kunne likevel gjerne vært høyere».

Framfor å diskutere utviklingen i små enkeltsockn, hvor tilfeldigheter kan ha stor innvirkning på endringen i dåpsprosent, har vi valgt å dele inn soknene i grupper utfra antall fødte medlemmer og tilhørige. I 2016 hadde soknene med 30 eller færre fødte medlemmer og tilhørige i snitt 7-8 prosentpoeng høyere dåpsprosent enn soknene som hadde 31 eller flere fødte medlemmer og tilhørige. Folkekirken stod slik tydelig sterkest i de små bygdene, som Etnedal og Åsmarka. I 2017 har imidlertid dåpsprosenten gått ned i små sokn og opp i store sokn. Det er kun ett prosentpoengs forskjell i dåpsprosent mellom sokn som har 1-10 fødte og sokn som har 41-50 fødte. I sistnevnte gruppe ligger bl.a. bynære bygder som Ringsaker og Biri. Kun sokn med 51 eller flere fødte skiller seg tydelig ut og ligger 5 prosentpoeng lavere enn alle de øvrige gruppene. Her finner vi større byer og tettsteder i bispedømmet. I nettopp denne gruppen finner vi samtidig den tydeligste endringen i materialet fra 2016: Det har også her vært en økning på 2,2 prosentpoeng i andel døpte, og det i et så stort materiale som 855 fødte. Dette er den utviklingen i materialet i Hamar bispedømmet som med minst sannsynlighet er tilfeldig.

Går vi inn på enkeltsockn blant de største soknene, hvor endringer er mindre tilfeldige enn i små sokn, er det to som skiller seg klart negativt ut. Hamar sokn har de siste tre årene ligget stabilt på 67 %. Lillehammer sokn lå nærmere 80 % i 2015 og 2016, men sank til 67 % i 2017. Dermed skiller Lillehammer og Hamar seg klart fra de tre andre større byene i bispedømmet, Kongsvinger, Elverum og Gjøvik, hvor dåpsprosenten ligger rundt 80 %. På bakgrunn av dette vil bispedømmet i 2018 ha en særlig dialog med Lillehammer og Hamar rundt hvordan man arbeider med dåp.

B.2.2 Trosopplæring - omfang

I 2017 fikk 71 nye menigheter i Hamar bispedømme godkjent trosopplæringsplan. Vi gikk fra 92 godkjente planer (56 %) i 2016 og 2015 til 163 godkjente planer (100 %) i 2017. Tallmaterialet under er dermed for første gang hentet fra alle menigheter i bispedømmet.

Resultatmål: Omfanget i trosopplæringstilbudet øker

Gjennomsnittlig antall gjennomførte timer trosopplæring i menighetene i 2017 er 272 av 355 planlagte timer, en nedgang på 31 timer sammenlignet med 2016. Neste år vil vi ha sammenlignbare tall slik at vurderinger kan knyttes til endringer i bispedømmet som helhet.

Differanse mellom antall planlagte timer trosopplæring og antall gjennomførte timer trosopplæring er 83 timer. Dette gir 76,5 % gjennomførte timer, mot 77 % i 2016. I lys av at mange nye menigheter har fått godkjent plan, er vi fornøyd med at prosentandelen gjennomførte timer av planlagte timer er på samme nivå i 2017 som i 2016. Vi forventer at gjennomførte timer trosopplæring kan øke i 2018, siden de 71 menighetene med nylig godkjente planer da kan iverksette nye planlagte tiltak i tillegg til de eksisterende.

2 166 av 2 899 aktive tiltak ble gjennomført. 475 tiltak var passive og slik ikke planlagt å gjennomføre. 654 tiltak ble avlyst og 79 forsøkt gjennomført, men ble avlyst ut fra få eller ingen påmeldte som hovedgrunn. I snitt gir dette 13,3 gjennomførte tiltak i hver menighet i 2017.

Vi har 102 godkjente planer under 315 timer og 61 planer med timetall mellom 315 og 457 timer. Timetall i godkjeningsprosessen er vurdert ut fra lokale forhold. I biskopens godkjeningsbrev til menighetene står det at planen skal sendes inn til gjennomsyn fem år etter godkjenning. I revidering av planer fra og med 2018 vil vi vurdere planenes realisme sett opp mot gjennomføringsevne.

B.2.3. Trosopplæring - oppslutning

Resultatmål: Oppslutningen om trosopplæringstiltakene øker

Det var 20 666 barn i målgruppen 0-18 år til deltakelse på sju nasjonale breddetiltak i 2017. 9 092 (44 %) benyttet seg av tilbudet sammenlignet med 50 % i 2016. Dermed når vi ikke målet. Men ettersom den totale målgruppen har endret seg fra 10 617 barn fra 92 menigheter i 2016 til 20 666 barn fra 163 menigheter i 2017, vil vi først i de kommende år ha sammenlignbare tall på dette området.

Tabell 9: Deltakelsen på sju breddetiltakene i Hamar bispedømme 2014-2017:

	2014 79 godkj. planer	2015 92 godkj. planer	2016 92 godkj. planer	2017 163 godkj. planer
Dåpssamtale	102 %	105 %	101 %	103 %
Fireårsbok	60 %	65 %	59 %	54 %
Breddetiltak for 6 år	44 %	38 %	39 %	33 %
Tårnagenthelg	46 %	41 %	36 %	26 %
Lys Våken	37 %	34 %	32 %	21 %
Konfirmasjon	91 %	89 %	89 %	85%
Året etter konfirmasjon	16 %	13 %	14 %	10 %
Gjennomsnitt alle tiltak	57 %	55 %	53%	44%

Tabellen over viser at seks av sju breddetiltak har nedgang i oppslutning i 2017 sett opp mot tidligere år. Tallene viser at dåpssamtalen er et godt innarbeidet tiltak. I tiltaket *Fireårsbok* har 65 menigheter 50-99 % deltakelse og 40 menigheter 100-200 % i 2017. Likevel er det en nedgang på 5 prosentpoeng fra 2016 fra 59 % til 54 %. Brukes tallmaterialet fra alle menigheter som rapporterte på tiltaket i 2016 uavhengig av fase i trosopplæringsimplementeringen, rapporterte 148 menigheter på tiltaket i 2016

og 163 menigheter i 2017. Dette gir en nedgang fra 55 til 54 %, noe som innebærer at oppslutningen om *Fireårsbok* er nokså stabil.

Breddetiltak for 6-åringer går ned 6 prosentpoeng fra 2016. Nedgangen er markant for tiltakene *Tårnagenthelg* (10 prosentpoeng) og *Lys Våken* (11 prosentpoeng). Videre sammenlikning av tallene gir lite mening.

I Vågå arrangeres påske kino for 9-10-åringer i samarbeid med kulturhuset rett etter skoletid i uka før påske. Vågå har også pilegrimsvandring før informasjonsmøte om kirkelig konfirmasjon for 14-åringer. Tiltakene har henholdsvis 77 % og 102 % oppslutning. Det er verdt å se på om dette kan gjennomføres flere steder.

Avlysning av tiltak avdekker at deltakelse, ansatte og frivillige er risikofaktorer ved gjennomføring av tiltak. Tiltaket *Tårnagenter* var planlagt i 122 menigheter. 12 menigheter avlyste med disse begrunnelsene: ingen deltakere (2 menigheter), gradvis opptrapping av trosopplæringstiltak (3), endring i målgruppe (3), vakanse i trosopplæringsstilling og prestestilling og frivillige (4). 152 menigheter hadde planlagt å gjøre *Lys Våken* i 2017. Underlagstall viser at 27 menigheter avlyste tiltaket. Av disse grunngir 13 menigheter at det var for få påmeldte, 6 menigheter at de utsatte tiltaket grunnet få påmeldte og manglende ressurser fra stab og frivillige, 8 menigheter avlyste av andre årsaker eller grunngir ikke.

Oppslutning om tiltak etter konfirmasjon har lav oppslutning. 25 menigheter rapporterer om over 20 % deltakelse, 13 menigheter har 10-20 % deltakelse, mens gjennomsnittet er på 10 %. Noen tiltak hadde stor deltakelse i 2017 som i 2016; «Konfirmantreunion med gokartkjøring» for 15-åringer i Skjåk hadde 78 % oppslutning og «Trafikkmarkering» i Grue hadde 76 % deltakelse. Skjåk forteller at suksessfaktorer er nærhet i tid mellom konfirmasjon og reunion.

I rapporteringen sier åtte menigheter i Valdres prosti at de ikke har ressurser til å prioritere breddetiltak etter konfirmasjonsalder og bruker formuleringene «for få timer, ikke kapasitet» ved avlysning. Menigheter i Gausdal sier: «ikke kommet i gang med dette». Menigheter i Nord-Østerdal prosti (Rendalen, Tolga, Tynset, Os) utsatte tiltak til mars 2018.

Når det gjelder ledertrening generelt, er oppslutningen under 10 % de fleste steder. Et unntak er menighetene i Toten prosti med en deltakelse på 15-36 %. Disse menighetene har mange unge i målgruppa, har bevisst satset på ledertrening over tid og har høy deltakelse hvert år. Generelt gir menigheter uttrykk for at ledertrening etter konfirmanttid er viktig å prioritere selv om oppslutningen er lav og det er krevende ressursmessig. For bispedømmet som helhet var antall ungdommer på lederkurs 514 i 2015, 470 i 2016 og 418 i 2017. I 2018 vil Hamar bispedømme styrke fokus på ledertrening gjennom profilering av ledertreningstilbud og utfordring til alle menigheter om å satse på ledertrening som ett av flere rekrutteringstiltak.

Prosten i Toten skriver: «*Prester og ansatte i trosopplæringen som samarbeider om de forskjellige sokn må ha et nært og tett samarbeid. Dette krever forutsigbare treffpunkter.*» Dette vil ha stort fokus i Hamar bispedømme i 2018. Vi vil også bruke fagdager og møter med menigheter til å spre ideer om tiltak og grep som har stor oppslutning på enkeltsteder.

B.2.4 Konfirmasjon

Resultatmål: Oppslutningen om konfirmasjon holdes oppe.

Tabell 10: Konfirmantoppslutning

År	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Konfirmerte	3 390	3 431	3 470	3 299	3 060	2 987
Konfirmasjonsprosent av døpte 15-åringer med bosted i bispedømmet	88	90	91	88	86	85
Andel av 15-åringer som konfirmerte seg	69	71	72	68	64	65

Antall konfirmerte i Hamar bispedømme synker med 74 personer fra 2016. Av 3 510 døpte 15-åringer utgjør de konfirmerte 85 %. Dermed når vi ikke målet om at oppslutningen om konfirmasjon holdes oppe, og dette er ikke tilfredsstillende.

39 av menighetene nådde ikke 80 % oppslutning i 2017. I en del av menighetene er årsaken at konfirmanter søker til nabosokn for konfirmasjon, og derfor har 33 av menighetene mer enn 100 % oppslutning. En fordeling av soknene etter antall døpte, synliggjør hvor det er størst behov for ekstra satsning på konfirmasjon: Soknene med inntil 25 døpte 15-åringer har 94 % oppslutning om konfirmasjonstiden, og soknene med 26 til 50 døpte har 83 % oppslutning. Oppslutningen er lavest i sokn med 51 eller flere døpte; her ligger den i snitt på 79 %. Vi vil følge opp soknene i denne gruppa som ligger under 80 % oppslutning ved å kartlegge nærmere årsakene til dette, og sammen med soknene vurdere mulige tiltak.

B.3 Kirke og samfunn

Strategisk mål: Folkekirken engasjerer seg i samfunnet

B.3.1 Diakoni

Resultatmål: Flere menigheter utvikler plan for diakoni

Antall sokn med diakonal betjening

Det har vært en nedgang i antall sokn med diakonal betjening i Hamar bispedømme, fra 69 i 2016 til 59 i 2017. Samtidig har det ikke vært lagt ned noen diakonstillinger i Hamar bispedømme det siste året. Tallet 69 fra 2016 må være en feilregistrering. Bispedømmet fortsetter å jobbe sammen med fellesråd for å utrede muligheter for å øke antall sokn med diakonal betjening.

Diakoniplaner

Antall sokn med diakoniplaner har økt fra 73 til 88 fra 2016 til 2017, noe som innebærer at 54 % av menighetene i bispedømmet har diakoniplan. Samtidig er antall diakoniplaner fra 2014 til 2017 uendret, og dermed har ikke Hamar bispedømme over tid nådd målet om at flere menigheter utvikler plan for diakoni. Dette må samtidig sees i sammenheng med redusert bemanning ved bispedømmekontoret. I 2018 vil arbeid frem mot nye diakoniplaner bli tatt opp på fagdager, i møte med diakoner og i møte med enkeltmenigheter.

B.3.2 Grønn menighet

Resultatmål: Flere menigheter blir grønn menighet

Det ble i 2017 rapportert å være 47 grønne menigheter i Hamar bispedømme, noe som er fem menigheter færre enn i 2016. 28,8 % av menighetene i bispedømmet er dermed grønne. Nedgangen

henger trolig sammen med manglende rapportering. Dette viser samtidig behovet for å jobbe med bevissthet om grønn menighet.

I 2018 vil vi starte arbeidet med å få registrert grønne menigheter gjennom ordningen tilknyttet Stiftelsen Miljøfyrtårn. Dette gir en ny anledning til å jobbe med grønne menigheter. Nytt rapporteringsverktøy og bedre oppfølging vil øke antall grønne menigheter i bispedømmet.

B.3.3 Misjonsavtaler

Resultatmål: Flere menigheter er engasjert for misjon

108 menigheter i Hamar bispedømme hadde misjonsavtale i 2017. Dette utgjør 66 % av menighetene. Dette er en oppgang på to misjonsavtaler og ett prosentpoeng fra 2016, og vi når målet om at flere menigheter skal ha misjonsavtaler.

Samtidig er potensialet for misjonsavtaler betraktelig høyere i Hamar bispedømme. Samarbeid menighet og misjon (SMM) Hamar vil ta i bruk en elektronisk veiviser for valg av misjonsavtale. Menighetsråd for menigheter som ikke har misjonsavtale, vil i 2018 bli utfordret til å bruke veiviseren. I veiviseren skal de velge et eksempel på misjonsprosjekt som de kunne tenke seg å støtte, og organisasjonen som eier dette prosjektet får kontaktinformasjon til menigheten. Menighetsråd som ikke gjennomfører veiviseren, vil bli kontaktet.

B.3.4 Tilgjengelighet på internett

Resultatmål: Kirken blir mer tilgjengelig på internett

Antall besøk på nettsiden har gått ned, fra 27 623 i 2016 til 23013 i 2017. Antall brukere har også gått ned, fra 16423 til 15859. Det knytter seg noe usikkerhet til tallmaterialet, men vi er uansett ikke fornøyd med at tallene peker nedover.

I 2018 vil vi, i tillegg til å ha fokus på å forbedre faste sider med informasjon om virksomheten til bispedømmeråd og biskop, ha større fokus på artikler med den gode historien og den åndelige dimensjonen. Vi vil også lære oss mer om hvordan vi kan optimalisere sidene for søk i søkemotorer.

Facebook er en viktig kanal for å spre informasjon om bispedømmets virksomhet. Antall følgere er økt fra 400 til 523 i året som har gått. For 2018 er det spenning knyttet til hva Googles nye algoritmer vil bety for synlighet på Facebook. Det er viktig at kirken møter folk der de er, også i nye medier. Podcast og Instagram er nye arenaer for bispedømmet i 2017.

Kirkebakken, Den norske kirkes intranettsider, er under oppbygging. Alle prestene har tilgang, og pr. årsskiftet har 22 av 47 fellestråd valgt å slutte seg til løsningen. Dette er et verktøy som i stor grad vil effektivisere informasjon til og kommunikasjon mellom kirkens ansatte. I året som har gått har det vært tema på prostemøter, møter med kirkevergelagets styre, stiftsdag og felles møtedag for proster og kirkeverger, for å informere og motivere til å ta kanalen i bruk.

B.3.5 Arbeid blant flyktninger

I 2016 ga bispedømmerådet OVF-midler til 17 tiltak under overskriften «Det gode møtet». I 2017 ble det kun gitt støtte til 2 «gode møter-tiltak», men likevel rapporterer prostene om til sammen 22 integreringstiltak som menigheter er involvert i. Dette viser at det er et godt etablert engasjement for flyktninger og integrering i bispedømmet. Prosten i Nord-Østerdal skriver at «Så godt som alle

fellesrådsområdene deltar i forskjellige integreringstilbud, gjerne i samarbeid med den lokale frivilligsentralen». Prosten i Ringsaker skriver at «Det er få møteplasser, få steder der det kan etableres kontakt og bygges relasjoner i forhold til kirken». Dette er eksempler på at kirka i små lokalmiljø med få aktører lett får en rolle knyttet til integrering, mens dette er mindre selvfølgelig på større steder.

Situasjonen for mindreårige afghanske asylsøkere som har blitt del av menigheter i Den norske kirke, har engasjert menigheter og ansatte i bispedømmet. Prosten i Hadeland og Land skriver fra prostikonvent med prestene at *«det ble bestemt at det skulle sendes inn en appell om at prestene i Hadeland og Land prosti uttrykker sin bekymring for de mindreårige afghanske flyktningene, som nå blir tvangsreturnert til Kabul straks de fyller 18 år.»*

B.3.6 Vigsling av kirkebygg

24. juni 2017 ble stavkirken Johanneskirken på Lia Gård vigslet. Lia Gård ligger ved Storsjøen på Koppang og er opprinnelig en ødegård, som har blitt fraflyttet flere ganger. Dagens eiere har drevet familieretreat her siden 1970-tallet. Gården ligger langs Østerdalsleden.

B.3.7 Pilegrimsarbeidet

I 2017 har det vært en økning på 20 % overnattinger på pilegrimsherberger på Gudbrandsdalsleden.

Det er arbeidet med å styrke fellesskap og samhandling med pilegrimssentrene i bispedømmet, besøk på sentrene og felles møter med menighetsråd langs Gudbrandsdalsleden. Menighetsrådene har engasjement for pilegrim samtidig som mange av dem opplever knapphet på ressurser i forhold til mulighetene til å prioritere pilegrimsarbeid i sterkere grad.

Prosten i Nord-Gudbrandsdal skriver: *«I forhold til langvandrere som går gjennom vårt område utfordres vi først og fremst på det med åpne kirker»*. Dette ser vi i hele bispedømmet. Åpne kirker har vært hovedtema på møtene med menighetsråd. I regi av Nasjonalt pilegrimssenter er det iverksatt et prosjekt for å øke antall åpne kirker i pilegrimssesongen. Dette tallet har økt noe i bispedømmet. Rundt 70 av soknene holder soknets kirke(r) åpne for pilegrimer og lokalbefolkning i deler av året. Noen få steder er kirken som hovedregel åpen hele året gjennom.

Hovedutfordringen knyttet til pilegrimsarbeidet i bispedømme er involvering og deltakelse lokalt og regionalt. Ansatte trenger økt kunnskap om og kjennskap til eksisterende pilegrimsarbeid. Menighetene må bli mer bevisst både vertskapsrollen og det potensialet som ligger i å ta pilegrimsledene i bruk i trosopplæring, gudstjenesteliv og samarbeid med skoler og barnehager. Vi vil støtte menighetene i dette gjennom besøk i menighetsråd, fagdager og samarbeid om vandringer.

B.4 Rekruttering

Strategisk mål: Flere får lyst til å jobbe i kirka

B.4.1 Vigslinger

Resultatmål: Rekrutteringen til vigslede stillinger styrkes.

Antall vigslinger i Hamar bispedømme er stabilt og har ligget på det samme de tre siste årene. I 2017 ble det vigslet en diakon i tillegg til ordinasjon av 3 prester. Hamar bispedømmes målsetting er å holde dette nivået og helst øke det noe.

B.4.2 Frivillige medarbeidere

Resultatmål: Flere engasjeres i frivillig tjeneste i kirken.

7 354 personer arbeidet frivillig i 2017, en nedgang på 305 (4 %) fra 2016. Men blant disse er det en økning av frivillige både innen gudstjenestearbeid, barnarbeid, ungdomsarbeid og kulturarbeid. Vi er tilfreds med at antall frivillige øker innenfor disse satsingsområdene. Reduksjonen er registrert i det diakonale arbeidet og annet menighetsarbeid. Dette viser at det er behov for å styrke frivilliges arbeid i menighetenes diakonale arbeid. Det er mulig noen av de frivillige som involvert i de nye tiltakene med flyktninger ikke er registrert.

Målet om å engasjere flere frivillige er ikke nådd. Vi er ikke fornøyd med nedgangen.

B.4.3 Prosjekt rekruttering til kirkemusikk

I samarbeid med Toneheim folkehøgskole og den lokale kirke, har Hamar bispedømme fått etablert et valgfag i kirkemusikk med støtte fra Tilleggsgavefondet. Ideen er at dette kan anspore unge musikere til ytterligere skoloring og en karriere som kantor. I skoleårene 2015/16 og 2016/17 har det vært god deltakelse i faget. I skoleåret 2017/18 har det ikke vært tilbud om dette valgfaget, men bispedømmerådet har i desember 2017 vedtatt å støtte prosjektet, slik at tilbudet igjen blir aktivt for neste skoleår, 2018/19.

B.4.4 Videreutdanning menighetspedagog

I 2017 ble tredje og fjerde semester av i alt fem semestre med desentralisert videreutdanning for trosopplæringsmedarbeidere gjennomført. Fagene var *Profesjonsetikk og kristen tro og livstolkning i møte med barn og ungdom* (10 stp) som 11 kvinner og 4 menn fulgte, og *Kristendom, oppvekst og læring* (15 stp) som 9 kvinner og 3 menn fulgte. I tillegg var studenter fra Døvekirken deltakere.

Studiet gav kunnskap, motivasjon, glede og arbeid for den enkelte deltaker. Vi ser at studiet styrker fagmiljøet i bispedømmet, gir trygghet i jobben, og gjør at flere kontakter hverandre om faglige spørsmål og deling av praksis. Som bispedømme er vi stolte over å ha fått til dette kompetanseløftet.

B.4.5 En landsdekkende lokalt forankret folkekirke

Kirkelige handlinger pr prest

Tabell 11: Kirkelige handlinger pr. prest

	Antall prester	Antall konfirmanter	Antall konfirmanter pr. prest	Antall viglser	Antall viglser pr. prest	Antall gravferder	Antall gravferder pr. prest	Antall dåp	Antall dåp pr. prest
2014	108,9	3 470	32	677	6	3 778	35	2651	24
2015	115,2	3 299	29	692	6	3 812	33	2 598	23
2016	112,7	3 060	27	658	6	3 861	34	2 454	22
2017	104,3	2 987	29	635	6	3 766	36	2 325	22

Antall gravferder og konfirmanter pr. prest gikk opp i 2017 sammenlignet med 2016. Antall viglser og dåpshandlinger pr. prest holdt seg stabilt. Tabellen viser antall kirkelige handlinger foretatt i bispedømmet, delt på de faste presteårsverkene. I Hamar bispedømme var det i 2017 mange enkelttjenester og midlertidig tilsetninger. Dette tilsier at tallet pr. fast prest er høyere enn det

gjennomsnittet som den enkelte prest har hatt av tjenester. Det har vært en del ledighet og sykemeldte, der det er leid inn enkelttjenester til spesielt gravferd og gudstjenester. Kirkelige handlinger blir prioritert i arbeidsplanleggingen til prestene, slik at der det er mange kirkelige handlinger blir det mindre tid til menighetsbyggende oppgaver. Arbeidsbelastningen er i henhold til arbeidstidsavtalen.

Tabell 12: Gudstjenester pr presteårsverk

	Presteårsverk	Totalt antall gudstjenester	Gjennomsnitt gudstjenester pr. presteårsverk
2014	108,9	5 894	54
2015	115,2	5 812	50
2016	112,7	5 944	53
2017	104,3	5 818	56

Antall gudstjenester pr. prest for 2017 er 56. Dette er et høyt tall ettersom normalen skal ligge mellom 50-55 gudstjenester pr. prest. I denne sammenhengen må vi se på bruk av vikarer, da de aller fleste enkelttjenester som er leid inn er til gudstjenester, noe som gjør at gudstjenestetallet pr. fast ansatt prest i realiteten er noe lavere. Arbeidsplanene sikrer at prestene har de frihelger de skal etter regelverket. Ny gudstjenesteforordning gjeldende fra 1. januar 2018 regulerer antall gudstjenester til 5 588 for hele bispedømmet. Dette innebærer at antall gudstjenester pr. prest skal reduseres.

Ekstratjenester (gudstjeneste, gravferd, vigsel)

Tabell 13: Ekstratjenester

	Vigsel	Gravferd ved andre	Gravferd ved prest	Gudstjenester ved andre	Gudstjenester ved prest
2016	28	13	20	39	22
2017	15	3	20	20	79

Tabellen viser at det er benyttet flere vikarer til gudstjeneste enn i 2016. Høyt sykefravær er en av årsakene til denne økningen.

I tabell 12 over antall tjenester pr. prest er det registrert et forholdsvis høyt tall på gudstjenester med 56 gudstjenester pr årsverk. Det reelle tallet for gudstjenester pr. prest er lavere ettersom 99 gudstjenester er holdt av andre enn de faste prestene.

Hamar bispedømme har brukt 3,6 årsverk pensjonisttjenester i 2017. Dette er 1,8 årsverk mindre enn i 2016. Det ble ikke brukt pensjonister, men studenter sommeren 2017. Dette kan være noe av årsaken til nedgangen.

Prestedekning

Tabell 14 : Bemanning – antall årsverk

	Årsverk i administrasjonen	Årsverk i presteskaper	Totalt antall årsverk	Andel årsverk i administrasjonen	Andel årsverk prester
2015	14,7	115,2	129,9	11,0	89,0
2016	13,7	112,7	126,4	11,0	89,0
2017	13,1	104,3	117,4	11,2	88,8

Tabellen viser at andel prestestillinger holder seg stabilt.

Det er 2 982 medlemmer og tilhørige pr. presteårsverk. Ser en bare på medlemmer er tallet 2 913. Dette er en økning fra 2016 på 201 medlemmer. Dette skyldes nedbemanningen i 2017. I forhold til landet forøvrig er det fortsatt av de aller laveste. Det er naturlig at Hamar bispedømme med sin geografi og befolkningstetthet ligger lavere enn landsgjennomsnittet.

Utlysning, søknader og tilsetning i prestatjenesten

Tabell 15: Stillinger, søknader og tilsetninger

	Utlyste stillinger	Antall søknader	Søknader pr. stilling	Stillinger lyst ut flere ganger	Antall tilsetninger	Ubesatte stillinger
2016	33	84	2,5	10	21	5
2017	18	53	2,9	0	17	4

Hamar bispedømme hadde i 2017 18 utlystes stillinger, mot 33 i 2016 og 19 i 2015. Ingen stillinger ble lyst ut flere ganger i 2017, mot 10 stillinger i 2016. Det var kun en utlysning uten tilsetning i 2017. Denne var vakant ved årsskiftet og vil bli lyst ut i 2018.

Antall søkere pr. stilling er lav med 2,9 søkere pr. stilling i gjennomsnitt. Det er allikevel en økning fra 2016 hvor det var 2,5 søknader pr. stilling. Enkelte har søkt på flere stillinger. Fortsatt er det et stort behov for å jobbe aktivt med rekruttering ettersom det er få søkere.

Antall søkere fra utlandet har gått ned. Flere islendinger har søkt tilbake til Island. Bispedømmet har fortsatt 14 prester med utenlandsk opprinnelse; 2 fra Danmark, 8 fra Island, 2 fra Tyskland, 1 fra Nederland og 1 fra Færøyene.

9 av de som ble tilsatt i Hamar bispedømme i 2017 kom fra andre statlige stillinger, ca. halvparten av disse kom fra andre prestestillinger i Hamar bispedømme eller var allerede vikar i stilling i bispedømmet. Tilførsel av prester fra andre bispedømmer er fortsatt ganske lav. Fem kom direkte fra utdanning. 29 % av de tilsatte kom fra utdanning. Bispedømmet hadde en nyrekruttering på 2 i 2017, mot 5 i 2016.

Pr. 31. desember 2017 var det 4 ubesatte stillinger i bispedømmet, mot 5 i 2016. En av stillingene har vært ledig hele året. To av stillingene er nå lyst ut og en er besatt. Den siste stillingen vil bli lyst ut i løpet av kort tid.

Det var 13 som fratradte stillingen i 2017, av disse gikk én av med AFP og to med pensjon, én uførepensjon og én alderspensjon. Hele 6 gikk over til annen statlig prestestilling.

Alderssammensetning og stillingskategorier

Tabell 16: Alderssammensetning i presteskaper

	39 år og yngre		40-49 år		50-59 år		60 år +		Totalt
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall
2016	15	13	36	31	35	30	30	26	116
2017	12	10	34	30	35	30	34	30	115

Alderssammensetningen i bispedømmet er ganske stabil, men de ansatte blir stadig eldre. Gruppen 60+ har steget med 4 %, mens gruppen 39 år og yngre har sunket med 3 %. Dette er en utfordring som vil forsterke seg de kommende årene. Flere av de nytilsatte og nyutdannede i Hamar bispedømme har forholdsvis høy alder. De har en annen yrkesbakgrunn og har startet sin andre karriere. Det er bekymringsfullt at få unge søker stilling i bispedømmet. Det er viktig at vi klarer å beholde de eldste lengst mulig og samtidig jobbe aktivt med å rekruttere unge.

Lønnsutvikling – etter stillingskategorier

Tabell 17: Gjennomsnittlig lønn ved bispedømmekontoret

	Ledere	Endring fra 2016	Rådgivere	Endring fra 2016	Konsulenter	Endring Fra 2016	Alle	Endring Fra 2016
Hamar	697 758	1,70 %	543 071	2,40 %	480 500	2,90 %	573859	2,30 %
Landet totalt	736 122	5 %	549 312	0,05 %	477 684	2 %	589 601	3,80 %

Lønningene ved bispedømmekontoret har økt noe i 2017 i forhold til gjennomsnitt for landets bispedømmekontor. Noe av endringene skyldes skifte i flere lederstillinger i 2017.

Tabell 18 : Gjennomsnittlig lønn i faste prestestillinger

	Prost	Sokneprest	Kapellan	Prostiprest	Seniorprest	Spesialprest	Alle
Hamar	809 270	623 027	557 312	602 800	678 900	649 917	636 925
Økning fra 2016	2%	3%	4,54%	3,33%	-1,58%	4,27%	3%

Målet om at presteskaper skal ha en gjennomsnittslønn som tilsvarer gjennomsnittslønnen for den enkelte stillingskategori på landsbasis, er nådd. Lønnsveksten har i 2017 vært høyere enn for de bispedømmekontoransatte i Hamar. Spesialprestene har hatt relativt god lønnsutvikling i 2017 for å kompensere at denne gruppen ikke har automatisk opprykk. Prostenes lønnsvekst har vært lavere enn de øvrige stillingskategorier. Dette er en følge av at denne gruppen er blitt prioritert i 2015 og 2016, og derfor ikke i 2017. Prostenes lønn ligger fortsatt over landsgjennomsnittet for proster.

Livsfasepolitikk

Hamar bispedømmeråd har en særavtale om livsfasedager, dvs. 3 dager for de ansatte med barn under 10 år og 3 dager for de ansatte over 65 år. Dette har vært et tiltak som har gitt mange gode tilbakemeldinger.

I tråd med innføringsprogram for nye prester skal de ha mindre oppgaver det første året. Planlegging av ferie og fritid i arbeidsplanene er i fokus da dette gir en forutsigbarhet som framskaffer trivsel i alle livets faser.

Arbeidsplanene skal settes opp slik at det er minimalt med kveldsarbeid. Dette er for at enslige foreldre og de med småbarn skal kunne utføre sin tjeneste på en god måte. Det skaper trygghet. Det er gitt mulighet for fritak fra beredskap for de eldste som føler det belastende å skulle rykke ut om natten.

Etter- og videreutdanning

REU midlene (REU = Regional etterutdanning) er i hovedsak brukt i forbindelse med «Reformasjon nå». I tillegg har det vært fokus på «Pastoral lederutvikling». To av våre prester har fått tilskudd fra REU til å delta på dette studiet.

Alle prestene i Hamar bispedømme har deltatt i studieprosjektet «Reformasjon nå». Det har vært samlinger i alle prostiene med fordeling av oppgaver og ansvar mellom deltakerne. Avsluttende forelesninger ble holdt under Stiftsdagen 2017 med forelesere fra Det teologiske menighetsfakultet.

Med «Reformasjon nå» var det mulig å ta 5 eller 10 studiepoeng. Omtrent halvparten av deltakerne benyttet seg av det. Selv om en kunne ønske seg enda høyere oppslutning, er 2017 et år med høy studieinnsats blant prestene. Det faglige innholdet og metodikken i studieopplegget har fått god tilbakemelding, og danner en god modell for videre studiearbeid.

Arbeidsveiledning

I 2017 har bispedømmet utvidet veiledningstilbudet for prester og andre kirkelige ansatte. Fire av bispedømmets ansatte tar arbeidsveilederutdanning, og har startet arbeidsveiledningsgrupper. Totalt var det i 2017 fem arbeidsveiledningsgrupper i virksomhet, i motsetning til kun en gruppe ved inngangen til 2016.

I tråd med de nasjonale retningslinjene for arbeidsveiledning vedtok bispedømmet i samråd med kirkevergelaget å etablere et samarbeidsorgan for veiledning. Samarbeidsorganet er ved utgangen av 2017 på plass med sammensetning og mandat.

Vurdering av bemanningssituasjonen

Bemanningssituasjonen i bispedømmet har vært krevende i 2017. Det har vært mange vakanser og lange sykemeldinger. God vikartilgang fra pensjonister har hjulpet i denne situasjonen.

Det har vært flere svangerskapspermisjoner enn tidligere. Her er det satt inn vikar bortimot 100%.

Vakanseperioden ved ledighet har i 2017 vært 5 måneder, og det har til tider bydd på utfordringer med slitasje på de prestene som er i tjeneste. For 2018 er vakanseperioden satt til 3 måneder.

Omstillingsprosessen for å møte de stramme økonomiske rammene har vært krevende. Bispedømmerådet har vedtatt at 9 årsverk skal inndras. Pr. 31. desember 2017 er det inndratt 3,75 årsverk i presteskaper og ett årsverk i administrasjonen. Det vil i løpet av 2018 bli redusert ca. 3 årsverk til. Det har stort sett vært prostipreststillinger som er berørt. Dette minsker fleksibiliteten i prostiene, og vil kreve bedre planlegging og oppfølging av at oppsatte arbeidsplaner følges. Gudstjenesteforordningen er redusert i mange av soknene og vil bidra noe til å minske belastningen.

Vi er fornøyde med den prosessen som har vært i forbindelse med omstillingen så langt. Grundige prosesser, medvirkning, fulgt av informasjon og tett kommunikasjon har vært viktig. Så langt virker det som at det er en sunn bemanning i alle prostiene og på bispedømmekontoret. Proster og prester er blitt godt orientert om omstillingen som fortsetter i 2018, slik at de er forberedt på hvordan de

skal møte en reduksjon i antallet ansatte. Et hefte med veiledning til mer effektiv bruk av ressursene skal bidra til gjennomføring av tilpassede tiltak i prostiene.

På bispedømmekontoret har det vært mye ledighet i 2017 i tillegg til en langtidssykemelding. Dette har fått konsekvenser for både prioriteringer av oppgaver og måloppnåelse.

C. Oppdrag i tildelingsbrev 2017

C.1. Samarbeid kirke/skole

Tabell 19: Besøk i og av skole og barnehage

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Besøk i skoleklasse	269	261	221	189	196	154	126	142
Besøk i barnehage	223	247	207	196	163	157	145	166
Skolebesøk i kirken	195	220	188	180	149	159	176	137
Barnehagebesøk i kirken	128	117	111	120	81	94	121	115
Skolegudstjeneste	263	264	255	240	230	235	229	217
Barnehagegudstjeneste	140	141	162	141	124	132	135	119

Tallene for samarbeid skole/barnehage/kirke har samlet sett en svak nedgang i Hamar bispedømme fra 2016 til 2017. Over flere år er hovedtrenden at den negative utviklingen fortsetter.

Besøk i skole og barnehage går noe opp etter nedgang over mange år. Dette kan tyde på at ansatte jobber godt inn mot skoler og barnehage for å få komme på besøk til dem. Denne formen for skolekontakt er lite ressurskrevende for skolene og kan utvikles videre i hele bispedømmet. Særlig positiv er utviklingen i Toten prosti, hvor man har en 50 % økning fra 24 til 36 besøk i skoleklasser. 8 av disse var i Hunn menighet.

Nedgangen i skolebesøk til kirken er betraktelig. Praktisk talt hele nedgangen har skjedd i de tre prostiene Domprostiet (27 til 7), Valdres (10 til 3) og Solør, Vinger og Odal (18 til 10). Mest dramatisk er nedgangen i Hamar sokn, som gikk fra 20 til 2 besøk av skoleklasser. Årsaken til dette er samtidig naturlig; At Hamar domkirke ved 150-årsjubileet i 2016 hadde uvanlig mange skoleklasser på besøk. Like fullt utfordrer den samlede reduksjonen i besøk fra skolene i Hamar bispedømme til fornyet arbeid med skole-kirke-samarbeid. Erfaringene fra Hamar domkirke i 2016 viser at det er mulig å få mange skoler på kirkebesøk dersom man jobber aktivt med dette. Blant nye tiltak i 2017 var skolebesøk i kirken i forbindelse med markering av 500 år siden reformasjonen (se bilde siste side).

Nedgangen i barnehagebesøk til kirken er mindre. 115 besøk er fem besøk mer enn gjennomsnittet de siste syv årene. Dette er et tilfredsstillende nivå, samtidig som det er muligheter for videre utvikling. Flere steder kan vurdere det prosten i Valdres skriver: «Sokneråd sponset bussen for en barnehage for at de skulle få til kirkebesøk».

Skole- og barnehagegudstjenester har en nedgang på henholdsvis 5 % og 12 %. Begge tallene når et bunnpunkt sammenlignet med de foregående syv årene. 9 av de bortfalte skolegudstjenester fra 2016 til 2017 kan forklares ved en feilregistrering av antall skolegudstjenester i Nord-Østerdal prosti i 2016. Dermed er det korrigerede tallet stabilt mellom de to årene, men nedgangen sett over flere år er

større. 7 av de 16 reduksjonene i barnehagegudstjenester fra 2016 til 2017 skjedde i Sør-Østerdal prosti. Her kan vakanser være noe av årsaken til nedgangen.

De store svingningene fra år til år skyldes en rekke faktorer:

- Usikkerhet blant ansatte i både kirke og skole om hva som er mulig av samarbeid med tanke på gjeldende regelverk
- Mangel på inngåtte avtaler mellom menigheter og skoler/barnehager. Slike avtaler tas opp ved visitaser. Prosten i Sør-Østerdal skriver i sin årsrapport: «*Kontakten med skolene utenom skolegudstjenestene er formalisert i samarbeidsavtaler.*»
- Vanskeligere å prioritere tid for prester som følge av flere oppgaver innen trosopplæring de senere årene og innføringen av ny arbeidstidsordning fra 2017.

Seminar om skole-/kirkesamarbeid på Høgskolen i Innlandet 31. oktober 2017 ga viktige innspill til fornyet arbeid med skole/kirke. I ny generell del til læreplanen er verdigrunnlaget for opplæringen nær kjernen i skolens virksomhet og skal ha konsekvenser for alle fag. Det oppfordres også til bruk av ulike læringsarenaer. Dette utfordrer kirken til å tenke samarbeid med skolen på mer generelt plan enn kun knyttet til KRLE-faget. En annen mulig positiv utvikling for skole-/kirkesamarbeid, er færre målformuleringer i den nye læreplanen. Dette kan gi større anledning til ekskursjoner. Også skjerpede kompetansekrav til KRLE-lærere vil kunne bidra positivt til skole-/kirkesamarbeid idet det gjør lærerne tryggere på grensedragning i samarbeidet med skolen. Dette representerer muligheter for fornyet satsning på skole-/barnehage-/kirkesamarbeid i Hamar bispedømme som vil bli fulgt opp.

C.2. Barne- og ungdomsarbeidet i menighetene

Resultatmål: Tilbudet for unge i menighetene styrkes

Statistikken viser at tilbud til ungdom 13-17 år i menighetene går kraftig ned i Hamar bispedømme. Både kontinuerlige tilbud, enkelttilbud og ledertrening har en nedgang på rundt 50 %. Samtidig fanger ikke dette tallet nødvendigvis opp alle tilbud som gis av barne- og ungdomsorganisasjoner med nær tilknytning til menigheter. Når det gjelder aldersgruppen 18-30 år, er det en klar økning. Svingningen kan henge sammen med varierende rutiner i rapporteringen. Hamar bispedømme kjenner ikke til at det har vært en bred satsning på tilbud for 18-30, hverken i menighetene eller i nærliggende barne- og ungdomsorganisasjoner.

Oppslutningen om Ungdomstinget i Hamar bispedømme fortsetter å styrke seg. Antall deltakere økte fra 35 i 2016 til 60 i 2017.

Vi styrker nå muligheten for at ungdom deltar på kontinuerlige tilbud og ledertrening i regi av barne- og ungdomsorganisasjonene. Høsten 2017 ble det gjennomført møte med barne- og ungdomsorganisasjoners ansatte i Hamar bispedømme. Leir og ledertrening i regi av organisasjonene har fått egne nettsider hos bispedømmet og vil profileres sterkere. Det er grunn til å tro at en større oppslutning om leir og ledertrening på sikt blant annet vil gi flere frivillige og bedre rekruttering til kirkelig utdanning.

D. Biskopens virksomhet

Hamar biskop har i 2017 gjennomført fem visitaser. Dette inkluderer menighetene i Tynset, Etnedal og Løten fellesrådsområder og ved to institusjoner; for sykehusprestetjenesten ved Sykehuset Innlandet, og ved Engen kloster.

Visitaser er et av biskopens viktigste redskaper. Gjennom visitasen får hun mulighet til å møte den lokale kirkelige stab og de kirkelige råd. I tillegg er det mange treff med lokalsamfunnet, både den politiske ledelse og nærings- og kulturliv. Programmene er preget av møter med ulike tiltak, samtaler og foredrag. På bakgrunn av dette utarbeider Hamar biskop et visitasforedrag som er strukturert etter Hamar bispedømmets måldokument, og det gis konkrete utfordringer til menighetene. Alt dette må sees i sammenheng med arbeidet for å nå de fastsatte mål. Flere av utfordringene i 2017 har adressert de strategiske mål på en konkret måte. Her vil vi vise til noen eksempler sett i lys av de nasjonale resultatmålene.

Gudstjenestelivet blomstrer og flere søker dåp og trosopplæring

I Tynset, Etnedal og i Løten har det blitt pekt på behovet for å gjennomgå det lokale årshjulet og kirkeårets gang. Dette er avgjørende, blant annet på grunn av biskopens nye gudstjenesteforordning (gjeldende fra 1. januar 2018), og alle trosopplæringstiltak som skal ende i en gudstjeneste. Det er viktig å ha et strategisk blikk på årshjulet, med oversikt over hvilke samarbeidspartnere det er ønskelig å utvikle et samspill med. I Etnedal ble det gitt utfordring om å vurdere temamesser gjennom året med lokale lag og foreninger.

Folkekirken engasjerer seg i samfunnet

I Løten ble det gitt utfordring om å bli «Grønn menighet», og etter et besøk ved Flyktningkontoret og oppvekstsenteret ble det fremmet muligheten for et tettere samarbeid. I Tynset ble det satt fokus på de diakonale tiltakene, og å opprette en diakonistilling i en prosentbrøk. Ellers er det et viktig poeng å møte den politiske ledelse, og i Tynset, Etnedal og Løten ble det utfordret til å formalisere planer og møtepunkter.

Under alle visitaser i menigheter er temaet kirke-/skole-/barnehagesamarbeid viktig. I Tynset og Etnedal ble det utfordret til å ta en gjennomgang av samarbeidet inn mot gjeldende lov- og planverk. Temaet ble også belyst i møte med lærere og skoleledere, og i samtale med den kommunale ledelse.

Under visitasen i Engen kloster var et viktig tema klosterets plass både i lokalsamfunnet og i den nasjonale kirken.

Visitasen ved Sykehuset Innlandet satte fokus på sykehusprestenes kompetanse inn i fagmiljøene ved divisjonene. Det er viktig for folkekirken at det finnes et godt tilbud for åndelige, eksistensielle og religiøse spørsmål også ved institusjoner.

Flere får lyst til å jobbe i kirken

En viktig faktor for å få mennesker til å søke tjeneste i kirken, er å sørge for at de som allerede er der, trives og snakker godt om jobben sin. I dette ligger det å skape gode tverrfaglige team i de lokale stabene, som kan arbeide kreativt, strategisk og målrettet med de utfordringer en står i. Derfor er fokus under visitaser på stabsutvikling og de gode møteplasser. I Tynset ble det utfordret til å holde en årlig møtedag mellom menighetsråd og alle kirkelige ansatte. Både i Etnedal og Løten ble det utfordret til å styrke stabsarbeidet med fast frekvens og rammer for stabsmøter.

Oppnådd resultat

Det er vanskelig å måle resultatene av visitaser. I 2018 vil det holdes oppfølgingsmøter ved de nevnte menighetene, og disse møtene kan gi indikasjoner på resultater. I 2017 har det blitt gjennomført oppfølgingsmøter for noen av visitasene holdt i 2016, og erfaringen viser at flere av utfordringene har blitt håndtert, mens andre utfordringer vil det ta lengre tid å gjennomføre. Enkelte av utfordringene som er gitt, ønsker ikke menighetene å gjøre noe videre med, ofte på grunn av at de ikke anser det som relevant eller at det er for lite ressurser. Uansett må dette arbeidet inngå som en del av et større strategisk arbeid for å bedre resultatene.

De øvrige utfordringer og beskrivelser fra visitasene finnes i *Visitaprotokoller for 2017*.

Del IV. Styring og kontroll i virksomheten

A. HMS/Arbeidsmiljø

Tabell 20: Sykefravær

	Totalt			1-3 dager		4-16 dager		16 dager - 8 uker		8 uker +	
	Alle	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
Presteskapet	6,0	5,3	7,2	0,2	0,3	0,5	1,5	0,5	1,5	4,1	3,8
Administrasjonen	5,5	0,8	7,9	0,4	1,0	0,4	0,7	0,0	1,5	0,0	4,7
Alle ansatte	6,0	5,0	7,3	0,2	0,4	0,5	1,4	0,5	1,5	3,8	4,0

Totalt sykefravær gikk ned fra 7 % i 2016 til 6 %. Vi er fornøyd med denne utviklingen selv om tallet fortsatt er høyt.

Sykefraværet i administrasjonen er på 5,5 %, 0,8 % for menn og 7,9 % for kvinner. I 2017 har en kvinnelig ansatt vært sykmeldt hele året, noe helt og noe gradert.

I presteskapet er sykefraværet mer likt mellom kvinner og menn, 5,3 % for menn og 7,2 % for kvinner. Enkelte har vært sykmeldt det meste av året, og noen i lengre perioder. De fleste av disse er i dag tilbake i jobb. Det meste av sykemeldingene er ikke arbeidsrelatert. Noe er arbeidsrelatert, og blir tett fulgt opp. Antall kortidssykemeldinger er lavere enn tidligere, noe som gir et færre antall syke enn tidligere. Det legges stor vekt på oppfølging i henhold til IA-avtalens bestemmelser og det har vært flere dialogmøter i løpet av 2017.

Kvinner har høyere sykefravær enn menn i presteskapet, men menns sykefraværspersent har økt betraktelig det siste året. Langtidssykemeldinger er likt fordelt mellom menn og kvinner, mens de kortere sykemeldingene er høyere hos kvinner.

Det egenmeldte sykefraværet er stabilt med 0,2 % for menn og 0,4 % for kvinner. I administrasjonen er egenmeldte sykefravær høyere med 0,4 % for menn og 1 % for kvinner. En mulig forklaring på differansen er at administrasjonen i større grad enn presteskapet bruker egenmeldinger når de er for syke til å utføre sine arbeidsoppgaver. Denne forklaringen understøttes av arbeidsplassundersøkelsen.

Arbeidsplassundersøkelsen hadde i 2017 en svarprosent på 83,2 % mot 100 % i 2016. Halvdelen av de som svarte hadde gått på jobb selv om de var syke.

Antall prester som opplever seg mobbet eller trakassert er mer enn halvert siden 2016. Alle tilfellene som er innmeldt er det enten funnet en avklaring på eller de er under behandling.

Et positivt resultat i Arbeidsplassundersøkelsen er at samarbeidsspørsmålene skåret godt, og bedre i 2017 enn i 2016. Det gjaldt både samarbeid med kollegaer, overordnede og råd.

En stor andel av prestene synes de ikke har forutsigbarhet når det gjelder ferie og fridager. Dette må følges opp nøye av prostene. Arbeidsplanene må settes opp så godt at det blir forutsigbart når man har fri og når man jobber. Alle rapportene er grundig gått gjennom og blir fulgt opp der det er behov.

B. Likestilling

Hamar bispedømme arbeider systematisk for å fremme likestilling mellom kjønnene og hindre diskriminering når det gjelder kjønn, funksjonsevne, etnisitet og seksuell orientering. Dette gjøres bl.a. ved tilrettelegging av arbeidsplasser for ansatte med nedsatt funksjonsevne, ved at kvinner oppfordres til å søke lederstillinger, og at det ikke spørres om samlivsform ved tilsetning.

Bispedømmerådets livsfasepolitikk bidrar til å tilrettelegge arbeidssituasjonen for begge kjønn og forskjellige livssituasjoner og alder.

Tabell 21: Kjønnfordeling blant prester og proster

	Kvinner	Menn	Totalt Årsverk	Kvinneandel 2015 %	Kvinneandel 2016 %	Kvinneandel 2017 %
Prester	42,1	62,3	104,3	38	40	40,3
Proster	3	7	10	22,2	36,4	30

Andel ansatte kvinnelige prester i Hamar bispedømme har vært stabilt de siste årene på ca. 40 %, i 2017 40,3 %. Målsettingen er at det skal være 50 %.

Det er 3 kvinnelige proster i Hamar bispedømme, og 7 menn. Dette gir en kvinneandel på 30 %. I tallet for 2016 og 2015 var biskopen medregnet. Med biskopen inkludert vil tallet være likt som for 2016. Det har ikke vært noen tilsetning av prost i Hamar bispedømme i 2017, derfor er tallet stabilt.

Tabell 22: Kvinneandel – stillinger på bispedømmekontoret

År	Ledere	Rådgivere	Konsulent	Totalt	
				Totalt antall	Kvinneandel
2015	25 %	75 %	100 %	15	37 %
2016	25 %	86 %	100 %	14	71 %
2017	0 %	71 %	100 %	14	57 %

Kvinneandelen ved Hamar bispedømmekontor har gått ned fra 71 i 2016 til 57 % i 2017. Endringen i ledergruppen skjedde ved tilsetning av en mann i stillingen som ny stiftsdirektør. Nedgangen i kvinneandel blant rådgivere skyldes at en kvinne gikk av med pensjon uten at stillingen ble lyst ut på ny.

Antall kvinnelige søkere til prestestillinger har økt fra 36,9 % i 2016 til 52,8 % i 2017. Av de 17 tilsetninger som var i 2017 var det kun 5 kvinner som ble tilsatt, tilsvarende 29,4 %. Målsettingen er å øke andel kvinner som tilsettes, men det har ikke skjedd i 2017.

Tabell 23: Kvinners gjennomsnittslønn i prosent av menns

		2015	2016	2017
Prester	Prost	92	90	92
	Sokneprest	96	97	98
	Kapellan	94	91	92
	Andre	89	97	99
	Totalt	92	94	95
Administrasjonen	Ledere	132	126	–
	Rådgivere	99	97	102
	Konsulenter	–	–	–
	Totalt	92	87	81

Med endringene i sammensetningen av ledergruppen på bispedømmekontoret er også kvinners andel av lønnen endret til 0 %. Biskopen er ikke regnet med i denne oversikten. Totalt har kvinners gjennomsnittslønn i prosent av menns gått ned fra 2015 fra 92 % til 81 % i 2017. Dette skyldes endringer i staben.

I Hamar bispedømme er det små forskjeller på gjennomsnittslønn for kvinner og menn. De små differansene er et resultat av ansiennitet og alder. Kvinnelønningene kommer stadig nærmere mennene ettersom ansiennitet og alder jevner seg ut.

4,3 % kvinner og 0,6 % menn har hatt fødselspermisjon i 2017. Dette er en stor økning både blant kvinner og menn. En mann har tatt utvidet foreldrepermisjon, mens ved de andre fødslene har mannen tatt det lovfestede som minimum. Hamar bispedømmes livsfasepolitikk gir klare retningslinjer om at ved fødselspermisjon skal det settes inn 100 % vikar fra 1. dag.

C. Vurdering av mislighetsrisiko

Hamar bispedømme baserer seg fortsatt på Den norske kirkes presteforening sine yrkesetiske retningslinjer og etiske retningslinjer for statstjenesten i sitt arbeid med etiske standarder, noe som innebærer en bevisstgjøring vedrørende eksempelvis habilitet og nærstående parter. Dette medfører nødvendigvis ikke at risikoen for misligheter er eliminert i virksomheten, men at den anses som relativt lav og at rutinene er tilfredsstillende for å redusere risiko og avdekke eventuelle tillitsbrudd. Videre medfører endringene fra 1. januar 2017 at bispedømmet ikke lenger har ansvar for bankhåndtering, og det er heller ingen kontantkasse i virksomheten. Alle bilag skal være godkjent av 2 personer.

Del V. Vurdering av framtidsutsikter

Hamar bispedømme vurderer evnen til å kunne nå fastsatte mål og levere resultater framover som overveiende gode. Uansett vil det være flere forhold både i og utenfor virksomheten som påvirker mulighetene til å utføre oppdraget.

Over flere år har ubalansen mellom tildeling og driftsforpliktelsene i bispedømmet økt. Denne ubalanse følger i hovedsak av at staten har framforhandlet tariffavtaler med de ansattes organisasjoner som ikke har blitt fullkompensert over statsbudsjettet og avbyråkratiseringsreformen med produktivitetskravet på mellom 0,5 og 0,8 % hvert år. På bakgrunn av dette har bispedømmet gjennomført et omstillingsarbeid i 2017. Det anses at resultatet av dette arbeidet har gitt økt handlingsrom for framtida, uten at tjenestens kvalitet er vesentlig forringet.

Den norske kirke har fulgt to linjer i omstillingsarbeidet. Den nye relasjonen mellom kirke og stat, med større selvstendighet for kirken, ble ytterligere stadfestet ved endringene i Kirkeloven som trådte i kraft fra 1. januar 2017 og medførte at Den norske kirke ble et eget rettssubjekt. Videre arbeider de kirkelige organer med hvordan kirken skal organiseres fra det øyeblikk Stortinget eventuelt vedtar en ny rammelov for tros- og livssynssamfunn, herunder den nåværende kirkelovs bestemmelser.

Hamar bispedømme ønsker å fortsette arbeidet med å videreutvikle kompetansetjenestene som bispedømmerådet står ansvarlig for i de kommende år. Samhandling mellom ulike grupper ansatte i den lokale kirke skal styrkes ytterligere. Dette tiltaket er så sentralt i bispedømmerådets strategi for å oppnå god oppslutning om kirkens virksomhet at ledelsen har et spesielt fokus på omfanget av og kvaliteten på disse tiltakene.

Høringsfristen for forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn gikk ut 31. desember 2017. Det endelige resultat av denne prosessen vil få stor innvirkning på Den norske kirkes framtidige organisering. Mange fellesråd melder samtidig om strammere rammer i kommunenes kirkebudsjetter. Dette får konsekvenser for vedlikehold av kirker, omlegging eller opphør av tjenester som kirken utfører og begrenset bruk av kirkebygg. Hvordan vil endring av kirkestrukturen påvirke lokalsamfunnets evne og vilje til å ta vare på kirkene sine? Vil dette kunne frigjøre ressurser, eller vil endringer lede til videre innstramminger?

Det var noe lavere antall dåp i 2017 enn i 2016, men andelen døpte av tilhørig er stabil. Det er likevel viktig å fortsette arbeidet med innhenting av kunnskap om begrunnelsene for at foreldre velger dåp eller ikke velger dåp, slik at vi kan finne gode tiltak for å opprettholde de gode resultatene. Likeledes ser vi at det er tilsvarende stabil, god oppslutning om konfirmasjon blant døpte 15-åringer. Det må også arbeides målrettet videre for å videreføre denne oppslutningen på dagens nivå.

Medlemstallet i Den norske kirke opprettholdes omtrent på samme nivå, men som andel av befolkningen fortsetter den svakt fallende tendensen, selv om andelen kun er redusert med 0,7 prosentpoeng fra 2016 til 2017. Arbeidet med dåps- og konfirmasjonsoppslutning er åpenbart avgjørende for å opprettholde medlemstallet på sikt.

Kirken har en kommunikasjonsutfordring i å gi folk trygghet på at folkekirken er tilstede for dem uavhengig av strukturelle endringer i forholdet kirke/stat. Tillit og tilhørighet skapes gjennom hvordan den lokale, regionale og sentrale kirke framstår, både i offentligheten generelt og gjennom de ulike møtepunkter i et menneskes liv.

Del VI. Årsregnskapet

Hamar bispedømmeråd var inntil 1. januar 2017 et statlig forvaltningsorgan underlagt Kulturdepartementet. Bispedømmerådet førte i 2016 regnskapet i henhold til kontantprinsippet. Fra og med 2017 er bispedømmets regnskap underordnet Den norske kirkes konsernregnskap, som er et finansielt orientert regnskap etter Norsk standard.

Avdelingsregnskapet pr. 15. februar vurderes å gi et dekkende bilde av Hamar bispedømmeråds disponible tildeling, regnskapsførte utgifter og inntekter i 2017. Endelig regnskap avleveres ikke fra konsernet før ultimo februar. Tallene er derfor foreløpige.

I 2017 fikk Hamar bispedømmeråd en budsjetttramme til drift på 118 310 000 kroner, inklusive tildeling til pensjonskostnader. Regnskapsførte netto driftsutgifter ble 118 449 000 kroner, noe som således utgjør et merforbruk som netto resultat i ordinær drift på 139 000 kroner i forhold til bevilgningen. Dette tilsvarer 0,1 % av netto tildeling.

Bispedømmet hadde et merforbruk på 412 000 kroner i 2016. Dette kom til fratrekk på tildelingen for 2017. Regnskapsresultatet for 2017 er således innenfor det som ville vært bevilgningen uten merforbruket fra forrige år. I tillegg til effekten av omstillingsprosessen (se del III), så er refusjoner fra NAV på nær 5,5 millioner kroner en hovedårsak til at man har balanse i regnskapet for 2017.

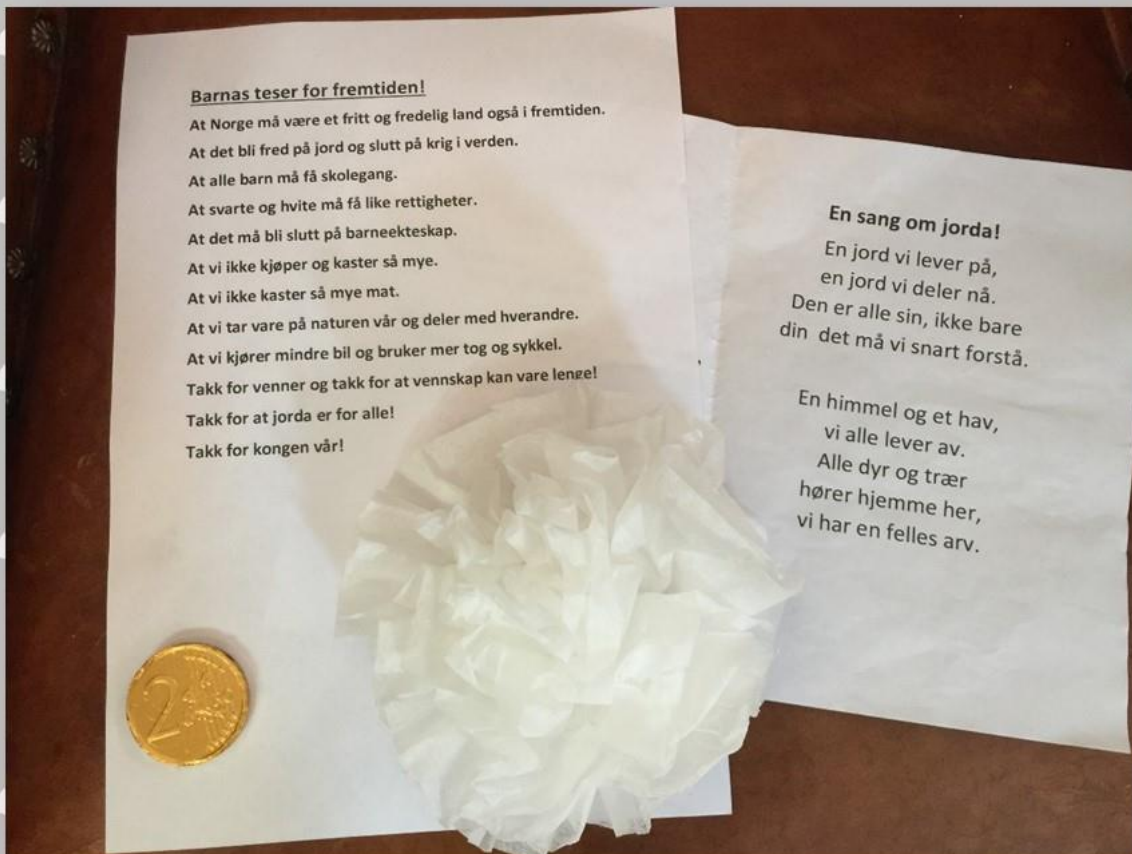
Utover det som blir definert under ordinær drift, er Hamar bispedømmeråd ansvarlig for videreformidling av tilskudd stilt til disposisjon fra Den norske kirke til trosopplæring og andre kirkelige formål. Til denne oppgaven følger et ansvar for kontroll og oppfølging av anvendelsen av midlene, vurdering av søknader om overføring av mindreforbruk og forvaltning av eventuelle ubenyttede tilskudd. Total sum i tilskuddsoverføring i 2017 var 34 millioner kroner.

Gunhild Tomter Alstad
bispedømmerådsleder

Freddy Knutsen
stiftsdir

Barna i Vestre Toten sine teser for fremtiden i jubileumsåret for Luther 2017. Lutherrose laget av servietter.
Foto: Berit Kristin Klevmoen